

2 Sammanfattning

Individualstatistiken omfattar två riksrepresentativa urval av elever, bestående av födda 5, 15 eller 25 i någon månad 1948 respektive 1953. Materialet omfattar ca 12 000 elever födda 1948 och ca 10 000 elever födda 1953. Insamlingen av uppgifter påbörjades då huvuddelen av eleverna gick i årskurs 6, dvs 1960/61 för födda 1948 och 1965/66 för födda 1953.

De uppgifter som finns i registren kan sägas vara av två typer, nämligen:

A Bakgrundsuppgifter har insamlats våren 1961 för födda 1948 och våren 1966 för födda 1953. Pedagogiska institutionen vid Göteborgs universitet samlade då in uppgifter om resultaten av vissa begåvnings- och standardprovresultat samt svar på frågeformulär om elevens fritidsintressen, framtidsplaner samt elevens och familjens inställning till skolan och skolarbetet. SCB samlade vid samma tidpunkter in uppgifter om faderns och moderns yrke/utbildning, antal syskon och (endast för födda 1948) resväg mellan hem och skola.

B Årliga uppgifter (s k läsårsuppgifter) om elevernas fortsatta skolgång har sedan 1960/61 respektive 1965/66 insamlats av SCB, dock längst t o m 1968/69 för födda 1948 och t o m 1973/74 för födda 1953. Uppgifterna omfattar hemort, skolform, årskurs, betyg, vissa tillval samt för födda 1953 vissa orsaker till studieavbrott.

Insamlingen av årliga uppgifter har omfattat folkskolan, enhetsskolan, grundskolan, realskolor, flickskolan, fackskola, yrkesskola samt gymnasium eller motsvarande (dvs allmänt gymnasium enligt 1954 års stadga, tekniskt gymnasium, handelsgymnasium, gymnasium enligt 1965 års läroplan och gymnasieskolan).

Därutöver föreligger ett fåtal uppgifter från ytterligare några skolformer. De många organisatoriska förändringar som skett inom skolväsendet under perioden 1961-1974 har inneburit svårigheter vid granskningen och redningen av de årsvisa uppgifterna.

Bortfallet i individualstatistiken är av två typer:

Individbortfall: Uppgifter saknas helt för uppskattningsvis 1,8 procent av födda 1948 och 7,4 procent av födda 1953 (som tillhör urvalet).

Partiellt bortfall: Enskilda bakgrundsuppgifter saknas för mellan 4 och 16 procent av eleverna i registret. Bortfall av läsårsuppgifter är svårt att ange. En jämförelse med SCBs statistik över åldern på elever inom skolväsendet, som görs vart tredje år, visar att bortfallet av läsårsuppgifter varierar från endast 0,5 procent första undersökningsåret för födda 1953 till ca 14 procent, läsåret 1963/64 för födda 1948. På grund av det tillämpade insamlingsförfarandet kan det antas att uppgifterna i stor utsträckning saknas för elever som efter studieavbrott återupptagit sin skolgång - detta gäller i första hand elever födda 1953

Det material som samlades in första åren för respektive årgång har, ibland tillsammans med ytterligare urvalsuppgifter, legat till grund för 40-tal forskningsrapporter från pedagogiska institutionen i Göteborg.

I rapporten redovisas några tabeller, vilka i första hand framställts för granskningen och kontrollen av materialet. Dessa åskådliggör skillnaderna i val av studievägar mellan de bägge årgångarna. Bl a visar materialet att fler elever födda 1953 gått vidare till gymnasiala studier än elever födda 1948. Av tabellerna framgår vidare de från många tidigare undersökningar kända skillnaderna

ifråga om fortsatta studier för barn från olika hemmiljöer. Vid en jämförelse mellan födda 1948 och 1953 framgår att andelen elever som fortsatt till gymnasiala studier ökat mest bland barn till arbetare, jordbrukare och lägre tjänstemän. Däremot har bland barn till akademiker, officerare och direktörer/disponenter andelen som gått vidare till gymnasiala studier sjunkit något.

I föreliggande rapport ges en utförlig redogörelse för vilka uppgifter som insamlats samt hur dessa uppgifter granskats, rättats och kodats. I rapporten ingår en fullständig dokumentation av samtliga förekommande koder.

3 Bakgrund

Under de sista åren på 1950-talet utreddes den framtida skolstatistikens utformning. En utredningsgrupp bestående av dåvarande skoldirektören Mats Hultin, dåvarande förste aktuarien Klas Wallberg samt byrådirektör A Mebius föreslog att, jämsides med den löpande skolstatistikens uppgifter om elever, klasser etc, även ett bakgrundsmaterial skulle insamlas som kunde belysa frågor om elevernas val av utbildning, effekterna av skolreformer, studie- och yrkesvägledningsinsatser etc. Därför föreslogs en longitudinell studie av elever under hela deras skolutbildning, senare benämnd individualstatistiken. Denna studie skulle ske genom att ett stickprov omfattande alla elever födda den 5, 15 eller 25 alla månader skulle tas vart 5e år¹. Individualstatistiken kom att ingå i programmet för SCBs skolstatistik fr o m 1960³. Den första undersökningen påbörjades hösten 1960 och insamlingen genomfördes våren 1961.

På förslag av professor Kjell Härnqvist tillsatte statens råd för samhällsforskning en kommitté, bestående av professorerna Kjell Härnqvist, Torsten Husén och Gösta Carlsson som tog fasta på individualstatistikens möjligheter. De föreslog att skoluppgifterna skulle kompletteras med vissa bakgrundsuppgifter, t ex standardprovresultat, intelligenstag samt frågor rörande elevernas fritidsintressen, skolsituation o d².

Skolöverstyrelsen och statens råd för samhällsforskning bidrog med kostnaderna för den särskilda insamlingen av bakgrundsuppgifter. Pedagogiska institutionen i Göteborg skulle ansvara för insamlandet av bakgrundsuppgifter samt ansvara för utformningen av test och frågeformulär m m. Vid institutionen ansvarade främst Kjell Härnqvist och Allan Svensson för detta arbete. SCB skulle därefter ansvara för insamlandet av de årliga uppgifterna om skolform, betyg m m samt första året även för insamlandet av vissa sociala bakgrundsuppgifter.

Den första årgången ("kohorten") bestod av alla elever födda den 5, 15 eller 25 någon månad 1948. För denna årgång skedde den första uppgiftsinsamlingen vårterminen 1961. Den andra, och hitintills sista, årgången bestod av ett motsvarande stickprov bland elever födda 1953. SCB har därefter årligen insamlat uppgifter om skolgången, dock längst t o m läsåret 1968/69 för 1948 års årgång och 1973/74 för 1953 års årgång.

Då individualstatistiken påbörjades 1961 var målsättningen att man skulle följa individerna i alla skolformer så länge de befann sig under utbildning. Uppföljningen för varje årgång har emellertid begränsats till nio läsår, som regel efter åk 6. Den omfattar således läsåren 1960/61 - 1968/69 för födda 1948 och läsåren 1965/66 - 1973/74 för födda 1953. Insamlingen av uppgifter har således senast avslutats det läsår då eleverna var 20-21 år gamla⁴.

1) Utredningen angående skolstatistikens inriktning, omfattning, organisation och förläggning överlämnades till skolöverstyrelsen 1959. Se t ex Aktuellt från skolöverstyrelsen 1960, sid 577.

2) Se Allan Svensson "Sociala och regionala faktorerers samband med över- och underprestation i skolarbetet". Rapporter från Pedagogiska institutionen i Göteborg, stencil 1964.

3) Enligt beslut av riksdagen 1960 överflyttades skolstatistiken till SCB.

4) SCB har sedan lång tid tillbaka insamlat individuppgifter rörande inskrivna, närvarande och examinerade vid universitet och högskolor samt även vissa andra utbildningar. Dessa uppgifter finns i huvudsak samlade i SCBs högskoleregister. Härigenom är det i princip möjligt att, efter tillstånd av datainspektionen, komplettera individstatistikens uppgifter med uppgifter om studier vid universitet och högskolor.

4 Uppgiftsinsamling

4.1 BAKGRUNDSUPPGIFTER

4.1.1 Elever födda 1948¹

Under våren 1961 hölls förberedande konferenser angående individualstatistiken mellan SCB, skolöverstyrelsen (SÖ), representanter för statens råd för samhällsforskning samt representanter för olika lärar- och föräldraorganisationer. Deltagarna i dessa konferenser beslöt att till det informationsbrev om individualstatistiken som skulle gå ut till alla berörda rektorer föga en rekommendationsskrivelse undertecknad av de berörda organisationerna. Denna skivelse utsändes i början av april 1961. (Se bilaga 10.)

I mitten av april 1961 sände SCB en begäran till samtliga rektorer inom skolväsendet om att de skulle lämna uppgifter om antalet elever födda 5, 15 eller 25 i någon månad 1948 som fanns inom rektorsområdet (motsvarande). Begäran utsändes till 1 263 rektorsområden och svar inkom från 1 253. I de resterande 10 uppskattades antalet barn.

I maj sände Pedagogiska institutionen i Göteborg ut de material som skulle användas vid testningen av eleverna. Detta material, som kallas provhäftet, innehöll förutom vissa begåvningsstest även frågor rörande skolmotivation, intressen och planer för framtiden. På provhäftet skulle dessutom anges resultaten av standardproven för de elever som genomgått dessa under läsåret (se bilaga 1: Variabelbeskrivning samt bilaga 10). Totalt utsändes 12 650 provhäften varav 12 290 till elever i folkskola och 360 till elever i realskola och flickskola. Testningarna ägde rum under tiden 8-27 maj 1961. Till Pedagogiska institutionen inkom 10 676 ifyllda provhäften.

I juli 1961 utsände SCB en blankett till skolorna angående de elever som ingick i urvalet. Blanketten innehöll två delar, en med frågor om skolform, betyg vid läsårets slut osv och en andra del med frågor om vissa socioekonomiska bakgrundsuppgifter (se bilaga 1). Blanketten ifylldes av skolans personal. Det kan antas att skolorna som regel tog kontakt med föräldrar och elever för att erhålla uppgift om yrke/utbildning samt personnummer. Uppgiftsinsamlingen pågick t o m september månad. Totalt inkom 11 974 blanketter. Att SCB erhöll flera blanketter än det insända antalet provhäften beror på att SCB kunde samla in de efterfrågade uppgifterna under en längre tid, medan testningarna endast kunde genomföras under en kort tidsperiod.

De socioekonomiska bakgrundsuppgifter som erhöles genom SCBs blankett har tillsammans med de av pedagogiska institutionen i Göteborg insamlade uppgifterna behandlats som en enhet benämnd bakgrundsuppgifter. Dessa uppgifter har endast insamlats en gång som en bakgrund för den senare uppföljningen av elevernas skolgång. Den del av SCBs blankett som innehöll uppgifter om elevens skolgång läsåret 1960/61 (skolform, årskurs, betyg etc) utgör den första sk årsuppgiften, se vidare avsnitt 4.2.²

1) Avsnittet bygger på Allan Svenssons "Sociala och regionala faktorerers samband med över- och underprestation i skolarbetet". Rapporter från Pedagogiska institutionen i Göteborg, stencil 1964.

2) I tidigare publicerat material från pedagogiska institutionen i Göteborg benämns institutionens material insamlat genom provhäftet grunduppgifter och SCB de uppgifter insamlade 1961 primäruppgifter.

primäruppgifter + kompletterande uppgifter = grunduppgifter

Redan år 1961 gjordes en granskning av personnummer och namn i de material som insamlats av pedagogiska institutionen i Göteborg och av SCB. Härvid framkom att ca 3 500 blanketter saknade eller hade felaktigt personnummer. Ett tidskrävande rättnings- och kontrollarbete, som till stor del utfördes vid pedagogiska institutionen med ledning av uppgifter från SCB, resulterade i att både de av institutionen och SCB insamlade uppgifterna förelåg för 10 562 elever. Dessutom förelåg de av SCB insamlade bakgrundsuppgifterna för ytterligare 1 388 elever. Frågor rörande kvalitet och bortfall behandlas för övrigt i avsnitt 6.

4.1.2 Elever födda 1953¹

Det andra urvalet inom individualstatistiken omfattar elever födda 5, 15 eller 25 någon månad 1953. Insamlingen av uppgifter påbörjades under våren 1966 och föregicks av liknande informations- och rekommendationsbrev som vid insamlingen 1961. I huvudsak skedde uppgiftsinsamlingen 1966 på samma sätt som beskrivits ovan för födda 1948². Uppgifterna om elever i Stor-Stockholm insamlades i samarbete med sociologiska institutionen vid Stockholms universitet, då individualstatistikens urval samtidigt ingick i det skandinaviska forskningsprojektet Metropolit.

Till skillnad mot insamlingen år 1961 avseende födda 1948, insamlade man 1966, för elever födda 1953, från rektorerna inte bara uppgift om antalet elever i urvalet utan också personnummer och namn. Det på detta sätt upprättade registret låg till grund för utsändandet av testmaterial (provhäfte) och blanketter för uppgift om skolförhållandena (SCBs blankett). Distributionen av bägge blanketterna skedde från institutionen i Göteborg. I likhet med insamlingen 1961 innehöll SCBs blankett dels frågor om vissa bakgrundsuppgifter och dels uppgifter om skolform, årskurs, betyg etc för läsåret 1965/66. På samma sätt som för födda 1948 har bakgrundsuppgifter från SCBs blankett tillsammans med uppgifterna från provhäftet behandlats som en enhet.

Efter insamlingsperioden 9-28 maj 1966 gjordes en motsvarande kontroll av personnummer och namn som för födda 1948. Efter kontrollen förelåg för 9 434 individer uppgifter både från provhäftet och uppgifter från SCBs blankett. Dessutom fanns 521 elever med enbart uppgifter från SCBs blankett. Frågor rörande kvalitet och bortfall behandlas för övrigt i avsnitt 6.

4.2 SCBs ÅRSVISA INSAMLING

Vid de inledande uppgiftsinsamlingarna 1961 och 1966 erhöles, vilket beskrivits i föregående avsnitt, uppgifter för första läsåret rörande elevernas skolgång. Dessa uppgifter omfattar personnummer, namn, hemort, skolform, betyg etc (se bilaga 1). Efter den första uppgiftsinsamlingen 1961 och 1966 har SCB årligen samlat in motsvarande uppgifter om varje elevs fortsatta skolgång. De läsårsuppgifter som SCB insamlat har vid bearbetningen benämnts årspost. En årspost består således av de uppgifter om skolform, årskurs, betyg etc som insamlats för ett visst läsår. Insamlingen har skett genom att SCB till den skola, varifrån uppgift erhållits föregående år, sändt en blankett med elevens namn och personnummer samt mottagande skolas namn angivet. Man ombads vid skolorna att fylla i blanketten och sedan återsända denna till SCB. Om eleven under läsåret slutat skolan ombads man på skolan att anteckna till vilken skola eleven flyttat, så att SCB i stället kunde skicka blanketten till elevens nya skola.

Insamlingsmetoden fungerade endast delvis, eftersom skolorna, när eleven flyttat, inte alltid kunde upplysa om till vilken skola eleven flyttat. Skolorna

1) Avsnittet bygger på Airi Rovio Johanssons "Individualstatistikundersökningen 1966". Rapporter från pedagogiska institutionen i Göteborg. Stencil 1968.

2) Informationsbrev och missiv, se bilaga 11.

har haft speciellt svårt att vid övergång från folkskola, enhetsskola och grundskola till realskola/flickskola och till gymnasiala skolformer ange den nya skolan. Även vid studieavbrott för t ex förvärvsarbete, har det varit svårt att erhålla uppgifter om eventuell senare skolgång. För varje år ökade därför antalet elever vars eventuellt fortsatta skolgång var okänd.

I det missiv som medföljt blanketterna för födda 1948 omnämndes t o m läsåret 1964/65 inte yrkesskola och de frivilliga fortsättningsklasserna i folkskolan bland de skolformer för vilka SCB varit intresserad av att erhålla uppgifter om fortsatt skolgång. Detta har medfört att många rektorer inte rapporterat om en elev övergått till någon av dessa skolformer.

Vid insamlingen av uppgifter för födda 1948 gjordes 1965/66 ett försök att komplettera SCBs uppgifter om vilka som gick kvar i skolan. SCB vädjade till de rektorer som erhöll blanketter från SCB att de med hjälp av skolornas elevregister, skulle sända in uppgifter för alla elever födda 5, 15 eller 25 i någon månad 1948, oberoende av om SCB sänt ut blanketter för dessa elever eller ej. Rektorerna ombads att även för dessa elever skicka in uppgifter om tidigare skolgång då denna var känd. Inga uppgifter finns om det exakta antalet elever som på detta sätt återfanns. Enligt en uppgift var antalet utskrivna blanketter 1965/66 ca 3 400, vilket antyder att SCB för läsåret 1964/65 hade uppgift om att detta antal elever fanns kvar i skolan. I det nu föreliggande registret finns 4 788 stycken läsårsuppgifter för 1964/65 vilket kan tolkas som att denna komplettering medförde att minst ca 1 400 elever återfanns. Dessa elever återfanns i första hand inom yrkesskolor, tekniska gymnasier och handelsgymnasier.

Vid utsändningen till skolorna vårterminen 1970 gjordes ett försök att återfinna elever födda 1953, vilka gick kvar i skolan utan att SCB hade uppgift därom. Härvid användes de uppgifter som SCB årligen insamlar om sökande och antagna till gymnasium och fackskola. Eftersom SCB saknade individuppgifter om sökande eller antagna till bl a yrkesskolan kunde motsvarande komplettering ej göras för andra skolformer än de nyss nämnda. Något resultat av den gjorda kontrollen finns inte dokumenterad. I efterhand är det inte möjligt att utvärdera resultatet. Förmodligen återfanns relativt få elever, eftersom gymnasium och fackskola var de skolformer för vilka uppföljningen fungerat bäst. Se f ö avsnitt 6 rörande kvalitet och bortfall.

Då gymnasieskolan läsåret 1971/72 för första gången fanns med i statistiken kodades de 2-åriga linjerna So, Ek och Te som den förutvarande fackskolan. SCB beslöt för att få bästa jämförbarhet med tidigare år, att koda de "övriga 2-åriga linjer och specialkurser" som yrkesskola. Av olika anledningar, troligen främst p g a en feltolkad kodningsinstruktion, kom de "övriga 2-åriga linjer och specialkurser" inte med läsåret 1972/73. Detta får p g a insamlingsförfarandet, även återverkningar läsåret 1973/74. Vid jämförelser med andra material måste således beaktas att yrkesskola och fackskola i individualstatistiken, efter gymnasieskolans genomförande, skall jämföras med gymnasieskolans 2-åriga linjer och specialkurser. (Jmf avsnitt 6.4.2 och 7 not 12 och 13 samt figur 7).

5 SCBs bearbetning

5.1 TIDIGARE BEARBETNINGAR AV INDIVIDUALSTATISTIKMATERIALET

Som tidigare nämnts svarade vid den inledande uppgiftsinsamlingen 1961 och 1966 pedagogiska institutionen i Göteborg för granskning och rättning av provhäftet för födda 1948 och av både provhäftet och SCB-blanketten för födda 1953. Sedan dessa material granskats överfördes uppgifterna till hålkort, vilka legat till grund för de omfattande bearbetningar som skett vid den pedagogiska institutionen och även vid andra institutioner.

Efterhand som årsuppgifterna inkommit till SCB har uppgifterna granskats, kodats och överförts till hålkort. Under insamlingsperioden 1962 - 1974 skedde stora förändringar av skolväsendet, vilket medfört att SCB vid upprepade tillfällen varit tvungen att ändra koder och granskningsinstruktioner. Utöver att olika skolformer försvunnit eller tillkommit har även nya skolämnen tillkommit och betygssystemet ändrats. Vidare har det p g a personalförändringar varit ett generellt problem att uppnå en likformig granskning och kodning under en så lång tidsperiod som fjorton år.

De uppgifter som årligen insamlades resulterade i en omgång hålkort för varje årskull och enskilt år. För att underlätta en senare bearbetning av hela materialet påbörjades 1973 inom SCB en fullständig genomgång av hela materialet i syfte att på magnetband samla alla uppgifter som förelåg för de olika eleverna (bakgrundsuppgifter jämte förekommande årsuppgifter).

De olika uppgifterna skulle sammanföras med hjälp av de uppgifter om personnummer som förekom på samtliga hålkort. Som alltid vid denna typ av sambearbetningar visade det sig att en del uppgifter var bristfälliga och att en del årsuppgifter hade personnummer som saknades bland bakgrundsuppgifterna. Vidare framkom i en rad fall inkonsekvenser i fråga om koder och liknande. Eftersom dessa typer av bristfälligheter eller inkonsekvenser i materialet försvårar senare bearbetningar, bestämdes att en så fullständig granskning av materialet som möjligt skulle göras. Härvid har de olika uppgifterna granskats med hjälp av olika datamaskinprogram. Därefter har de uppgifter som datamaskinen sorterat ut granskats manuellt och i många fall jämförts med de ursprungligen rapporterade uppgifterna¹. De rättade uppgifterna har därefter införts i registret. Som slutresultat har erhållits ett register på magnetband för vardera årgången omfattande både bakgrundsuppgifterna och befintliga årsuppgifter sammanförda för varje individ.

De gjorda granskningarna och rättningarna är av intresse att känna till för dem som senare avser att använda materialet för olika slag av bearbetningar och analyser. Därför ges i följande avsnitt en kortfattad beskrivning härför - varvid en separat redogörelse ges för vardera årgången, beroende på att granskning och rättning skett något olika.

1) SCB har i sitt arkiv samtliga av SCB insamlade blanketter dvs SCBs blanketter från 1961 och 1966 samt samtliga senare insamlade läsårsuppgifter.

5.2 GRANSKNINGEN AV UPPGIFTERNA AVSEENDE FÖDDA 1948

För födda 1948 förelåg följande hålkortsmaterial baserade på uppgifter insamlade 1961.

- 10 559 hålkort med uppgifter från provhäftet
- 11 934 hålkortspar med de uppgifter SCB insamlat 1961 (för varje individ förelåg två olika hålkort, varför antalet hålkort var $2 \times 11\ 934$)
- 11 557 hålkort med betyg i vissa enskilda ämnen samt två betygssummor (SCB hade 1961 insamlat och dataregistrerat vårterminsbetyg i samtliga ämnen. Senare bestämdes att årsuppgifterna även för 1960/61 endast skulle omfatta betyg i vissa ämnen samt två betygssummor jämte uppgift om antalet i summorna ingående betyg; se ang betyg bilaga 1: Variabelbeskrivning).

Det första steget i bearbetningen var att sammanföra de olika uppgifterna som förelåg för varje elev. I de fall då det för en elev (=ett personnummer) fanns alla fyra hålkortstyperna bildade uppgifterna på dessa en ny s k datapost på ett magnetband. Denna kallas huvudpost. Vid första bearbetningen bildades 10 288 sådana huvudposter, vilka dock inte alltid var helt kompletta vad avser de enskilda uppgifterna. I de fall då det inte fanns fyra matchande hålkort skrevs de som fanns ut på en fellista. Felen kunde vara av följande typer:

- a) "Dubblett": samma personnummer förekom på två hålkort av samma typ
- b) "Udda": ett eller flera hålkort saknades.

För att avgöra vilken av dubbletterna som var riktig framletades motsvarande originalblankett. Namnen och personnummer kontrollerades mot ett utdrag ur SCBs "Register över totalbefolkningen" (RTB), varvid det som regel var möjligt att fastslå rätt namn och personnummer¹.

I de fall då hålkortet med uppgifter från provhäftet saknades gjordes en förfrågan hos institutionen i Göteborg om eleven fanns med i deras material. Om så inte var fallet och även två av de övriga ovan nämnda hålkorten saknades ströks eleven i registret och uppgifterna behandlades inte vidare. I övriga fall medtogs eleven, utan uppgifter från provhäftet i den fortsatta bearbetningen.

Då ett av hålkorten med uppgifter insamlade av SCB saknades kunde rättning ske genom att nya kort framställdes från originalblanketten. Om originalblanketten inte kunde återfinnas medtogs eleven i registret om ett hålkort saknades. I de fall då flera hålkort saknades medtogs eleven i registret bara om hålkortet med uppgifter från provhäftet också förelåg. Genom att originalblanketterna fanns arkiverade efter ett flertal olika principer blev rättningsarbetet mycket tidskrävande.

Efter tre rättnings- och granskningsomgångar fanns för 11 953 elever en mer eller mindre fullständig huvudpost.

Andra steget i granskningen var att till huvudposten foga läsårsuppgifterna med samma personnummer som SCB insamlat för läsåren 1961/62 - 1968/69. Den första läsårsuppgiften för läsåret 1960/61, fanns med redan i första steget. Varje läsårsuppgift som fogades till en huvudpost kallades årspost. Under bearbetningsskedet fanns två typer av dataposter, dels huvudposten bestående av olika bakgrundsuppgifter och uppgifter för läsåret 1960/61, dels årsposter för läsåren 1961/62 t o m 1968/69. (I det färdiga registret finns ingen skillnad

1) Ur RTB erhöles en förteckning över alla invånare i landet per 1973 som var födda 5, 15 eller 25 i någon månad 1948. Det var inte möjligt att utan stora kostnader få motsvarande lista för tidigare tidpunkt. Detta medförde att RTB listan ej helt överensstämmer med urvalet 1961, beroende på dödsfall, migration och namnbyten. Full klarhet och identifikation kunde därför inte alltid nås.

mellan den i första bearbetningssteget upplagda "årsposten" och de i steg två upplagda årsposterna.) I registret och vid diskussioner av kvalitet och bortfall särskiljes i stället bakgrundsuppgifterna och de s k årsposterna, inklusive den första läsårsuppgiften för läsåret 1960/61. Endast årsposter för elever med huvudpost medtogs i den fortsatta bearbetningen.

Inledningsvis fanns 11 953 elever med huvudpost och 43 440 årsposter med personnummer som identitet. Efter sambearbetningen fanns för 9 032 elever korrekt upplagda registerposter, dvs huvudpost jämte en eller flera årsposter i obruten följd förelåg för en elev. Alla övriga uppgifter skrevs ut på en felista. På denna erhöles:

- a) "Dubletter": bland årsposterna förelåg för en elev flera årsposter samma läsår. Detta fel förekom för 365 elever.
- b) "Lucka": bland årsposterna fanns tidsmässigt en lucka före elevens sista läsårspost. Detta fel förekom för 1 995 elever. (Observera att detta inte innebär någon saklig granskning av uppgifter om årskurser, avslutad skolgång etc.)
- c) "Udda": huvudposter (=elev) för vilka årsposter (efter 1960/61) helt saknades, vilket var orimligt i de flesta fall eftersom de flesta elever vårterminen 1961 slutade åk 6 och skolplikten var minst 7 år. Detta fel förekom för 562 elever.

Dubletterna kontrollerades mot primärmaterialet, varvid det ibland blev aktuellt att byta ut den läsårsuppgift som redan sammanförts med någon annan huvudpost. Den ena av dubletterna kunde ofta hänföras antingen till annat läsår eller till någon annan huvudpost (=elev).

Många av luckorna kunde elimineras i samband med att rätta personnummer infördes för dubletterna. Eftersom en stor del av luckorna och udda huvudposter berodde på personnummerrfel kunde båda feltyperna till stor del elimineras genom en omfattande genomgång av primärmaterialet och fellistans uppgifter om luckor och dubletter.

Som ovan nämnts skrev SCB av personnummer från föregående läsårs blankett vid utsändningen av nya blanketter till skolorna. Detta medförde att om personnumret av någon anledning blev fel så återkom det felaktiga numret som regel år från år. Vid rättningsarbetet försökte SCB därför i första hand att identifiera och rätta de fall där det för samma elev förekom flera luckor i rad.

Efter tre maskinella granskningsomgångar fanns för 9 360 elever uppgifter med minst en årspost (efter 1960/61) och utan luckor. För 2 080 elever förelåg luckor, medan 413 elever helt saknade årspost (efter 1960/61). Antalet elever med luckor hade således ökat från första bearbetningen, från 1 995 till 2 080. Detta berodde på att alla årsposter som personnumret ändrades på jämfördes med de redan korrekt upplagda registerposterna. Därvid bildades i flera fall nya felaktiga poster då det uppstod en lucka i raden av årsposter, t ex om en korrekt post innehöll årsposter 1961/62 - 1965/66 och man vid en dubblettkontroll fick fram en årspost för 1968/69 för eleven i fråga uppstod luckor för läsåren 1966/67 och 1967/68. Totalt torde en eller flera läsårsuppgifter för ca 1 500 elever ha rättats. De årsposter som saknade någon huvudpost, bearbetades inte vidare. Programmen var inte konstruerade så att en räkning av överblivna årsposter var möjlig.

Sedan ovanstående gransknings- och rättningsförfarande avslutats samlades uppgifterna för alla elever med en huvudpost på ett magnetband (dvs även elever med luckor och utan någon årspost efter 1960/61).

Tredje steget vid granskningen och rättningen var en granskning av skolformskoden för alla läsår. Under insamlingsperioden ändrades koderna vid ett tillfälle. Dessutom gjordes vid flera tillfällen smärre justeringar av koderna. De genomförda förändringarna var inte alltid tillfredsställande dokumenterade, vilket medfört att identifieringen av enstaka koder blev svår. För att identifiera många koder krävdes kontroll med originalblanketterna.

Alla koder identifierades och överfördes sedan till den s k SUN-koden (Svensk utbildningsnomenklatur utgiven av SCB i serien Meddelanden i samordningsfrågor 1973:14 och 1973:15), se bilaga 2.

Som ett fjärde steg granskades de enskilda uppgifterna i registret (variabelvärdena). Man kontrollerade att varje uppgift låg inom sitt definitionsområde. Härvid framkom det att betyg och tillvalsämnen vissa läsår var stansade i fel position. Dessa generella fel rättades maskinellt med hjälp av ett standardprogram. De återstående felen rättades sedan individuellt utifrån originalblanketterna. (Någon kontroll mellan olika variabler gjordes inte.)

Vid en avslutningsvis genomförd dubblettkontroll framkom tre dubletter, vilka borttogs, efter samtliga rättningar fanns 11 950 individer i registret. Detta antal är identiskt med de uppgifter som lämnas i Allan Svenssons rapport 1964 (se not 1 sid 2).

5.3 GRANSKNING AV UPPGIFTERNA AVSEENDE FÖDDA 1953

I det följande redogörs endast för de moment i granskningen och rättningen av uppgifterna för födda 1953 som skiljer sig från vad som beskrivits för födda 1948.

Det första steget för födda 1953 motsvarade det för födda 1948. Skillnaden var att materialet fanns på endast två hålkort, som alltså skulle sammanföras. Det ena hålkortet omfattade skoluppgifter för läsåret 1965/66 medan det andra omfattade av pedagogiska institutionen i Göteborg och SCB insamlade bakgrundsuppgifterna.

Vid första bearbetningen fanns 9 924 hålkort med bakgrundsuppgifter och 9 671 hålkort med uppgifter om skolförhållanden.

På samma sätt som för födda 1948, bildades av uppgifter från de två korten en datapost kallad huvudpost. Vid första bearbetningen bildades 9 511 huvudposter, dvs för 9 511 elever fanns bägge korttyperna.

Felen som framkom var samma som för födda 1948, dvs antingen var ett av hålkorten udda eller också fanns det dublett av ett hålkort. Rättningen bedrevs på motsvarande sätt som för födda 1948.

Rutinerna förenklades av att det bara fanns två korttyper för födda 1953. Där emot var det, trots de kontroller som gjorts av namn och personnummer vid insamlingstillfället, fler elever som hade felaktiga personnummer än vid motsvarande rättning för födda 1948. Slutligen fanns en huvudpost för 9 955 elever. Liksom för födda 1948 saknade vissa elever de uppgifter som insamlats genom provhäftet, men för alla elever fanns de uppgifter som SCB insamlat.

Steg två var att till de 9 955 huvudposterna foga de 46 999 läsårsuppgifterna. Inledningsvis kunde 7 640 huvudposter kompletteras med årsposter utan att någon lucka uppstod. Vidare erhöles på fellista i princip samma feltyper som vid bearbetningen av födda 1948:

- a) "Dubletter": bland årsposterna förelåg för en elev flera årsposter samma läsår. Detta fel förekom för 779 elever.
- b) "Lucka": bland årsposterna fanns tidsmässigt en lucka före elevens sista årspost. Detta fel förekom för 1 435 elever.
- c) "Udda": huvudpost (=elev) för vilka årsposter helt saknades vilket var orimligt i de flesta fall eftersom de flesta elever vårterminen 1966 slutade åk 6 och skolplikten var minst 7 år. Detta fel förekom för 101 elever.

Rättningen gick i princip till som för födda 1948.

Efter tre gransknings- och rättningsomgångar fanns för 8 507 elever uppgifter med minst en årspost och utan luckor. För 1 396 elever förelåg luckor och för 52 elever saknades helt årsposter (efter 1965/66). Totalt torde för ca 2 000 elever en eller flera årsposter ha rättats.

Årsposter som inte kunde hänföras till någon huvudpost bearbetades inte vidare. Programmen var inte konstruerade så att någon räkning av antalet överblivna årsposter var möjlig.

Av samma skäl som för födda 1948 samlades uppgifterna för alla elever på ett magnetband, alltså även uppgift om de elever som hade en eller flera luckor eller helt saknade någon årspost (efter 1965/66).

Rättningen av skolformskoderna skedde på samma sätt som för födda 1948.

Vid granskningen av de enskilda uppgifterna (variabelvärdena) framkom bland uppgifterna för födda 1953 systematiska fel beroende på felstansade kort. Två läsår hade valet av allmän eller särskild kurs i matematik stansats i fel position. Samma sak gällde uppgift om medelbetyg för elever i yrkesskolan. Dessa systematiska fel rättades maskinellt med hjälp av ett standardprogram. De återstående felen rättades sedan individuellt utifrån originalblanketterna.

Vid en slutlig dubblettkontroll visade det sig att olika antal individer förekom vid två olika steg i rättningen. Efter flera kontroller visade det sig att ett och samma personnummer fanns angivet på 24 poster, vilka också i övrigt var helt identiska och ett annat personnummer fanns på 4 identiska poster. Varför och hur dessa poster uppstått har trots intensiva försök inte gått att få klarhet i. De har dock tagits bort ur registret som således består av 9 927 elever, vilket är 28 elever mindre än vad Rovio-Johansson anger i sin rapport 1968 om födda 1953.

6 Bortfall och kvalitet

6.1 UPPGIFTSINSAMLINGENS OMFATTNING

Då undersökningen startade 1961 var målsättningen att följa, de i urvalet ingående, eleverna under hela deras utbildning. Avsikten var således att följa eleven (=individen) i stort sett oberoende av i vilken skolform denne gick. Denna målsättning fanns kvar även då insamlingen för födda 1953 startade år 1966.

Under uppläggningsåren, 1961 och 1966 fullgjorde eleverna sin skolplikt i antingen det s k obligatoriska skolväsendet (folkskola, försöksskola/enhetsskola, grundskola) eller i realskola och flickskola. Några enstaka elever från sarskolan redovisades första året men har inte följts upp.

Under insamlingsperioden har målsättningen att följa eleven oberoende av skolform inte fullföljts. Registret omfattar följande skolformer: folkskolan, försöksskolan/enhetsskolan, grundskolan, realskolan, flickskolan, fackskolan, allmänt gymnasium, handlungymnasium, tekniskt gymnasium, gymnasium enligt 1965 års läroplan, gymnasieskolan samt yrkesskolan. Förutom från dessa skolformer, i vilka flertalet elever har gått under perioden 1961 - 1974, förekommer enstaka uppgifter från t ex sarskolor, ungdomsvårdsskolor, tandsköterskeutbildning, sjuksköterskeutbildning, sjöbefälsutbildning samt vissa skolor med lant- och skogsbruksutbildning. Elever från dessa skolformer har medtagits i registret i den mån uppgifterna inkommit till SCB. Vid nästa läsårsinsamling har även eleverna i dessa skolor följts upp enligt det i avsnitt 3.2 beskrivna förfaringssättet. Ett undantag är elever i ungdomsvårdsskolor och sarskolor, som inte följts upp påföljande år.

Generellt kan sägas att insamlingsförfarandet som sådant bidragit till att alla udda skolor och utbildningsvägar blivit underrepresenterade, liksom de yrkesinriktade utbildningar, där studieuppehåll för t ex förvärvsarbete är vanligare än i övriga skolformer. Insamlingsmetodens svaghet var att elever som gjorde uppehåll och bytte skola blev mycket svåra att återfinna. Därtill kommer olika brister i kodningen av uppgifter om eleverna i yrkesinriktad utbildning. Se även avsnitt 4.2, 6.4 samt 7 not 12 och 13. - De normala studievägarna under 1960-talet torde emellertid vara väl representerade.

Sammanfattningsvis torde elevernas skolgång inom det obligatoriska skolväsendet samt gymnasiet ha följts noggrant, medan uppföljningen av yrkesinriktad utbildning, åtminstone vissa läsår, är ofullständig. Dessutom förekommer utbildningar som från början inte fanns med i skolformsförteckningen, men som då rapporten influiter ända tagits med och sedan följts upp (t ex tandsköterska, sjuksköterska).

6.2 OLIKA TYPER AV BORTFALL

Bortfallet i individualstatistiken består av två olika typer. Individbortfallet består av de individer som tillhör urvalet, dvs invånare i Sverige 1961 alternativt 1966 födda 5, 15 eller 25 i någon månad 1948 resp 1953, men om vilka alla uppgifter saknas (eller så många uppgifter saknas att individen kan sägas vara ointresserant ur analysynpunkt, utom möjligen en bortfallsanalys, och därför i diskussioner bör betraktas som en del av totalbortfallet).

Det partiella bortfallet avser dels saknade uppgifter för olika läsår efter 1960/61 respektive 1965/66 dels enstaka saknade bakgrundsuppgifter. Det partiella bortfallet är av fyra slag

- vissa bakgrundsuppgifter saknas. Som regel är detta uppgifter som borde finnas utom i vissa fall för elever som inte gick i åk 6 vid undersökningarnas början
- luckor i årsposterna vilka kan bero på brister i uppgiftsinsamlingen
- enstaka saknade uppgifter (variabler) i föreliggande årsposter
- ingen årspost föreligger, härvid kan man ej bedöma om detta är en brist i registret eller om eleven inte deltog i utbildningen.

En fullständig analys av bortfallet ligger inte inom ramen för denna rapport. Följande beskrivning av bortfallet gör därför inte anspråk på att vara en fullständig bortfallsanalys. Först diskuteras undersökningens avgränsning. I den egentliga bortfalls- och kvalitetsdiskussionen diskuteras först individbortfallet sedan bortfallet i enskilda variabler bland bakgrundsuppgifterna. Slutligen diskuteras bortfallet av årsposter.

6.3 INDIVIDBORTFALLET

Enligt Statistisk årsbok 1962 fanns i Sverige per 1960-12-31 totalt 123 688 barn födda 1948. Urvalet av barn födda 5, 15 eller 25 innebär att urvalet omfattar 36 av årets 366 dagar (1948 var skottår). Antalet barn ingående i urvalet kan därför vid årsskiftet 1960/61 antas vara ca $36/366 \times 123\ 688$, dvs ca 12 166. Detta antal benämns "skattat urval".

Antalet barn födda 1953 var vid årsskiftet 1965/66 totalt 108 716. För dessa kan urvalet på liknande sätt skattas till ca $36/365 \times 108\ 716$, dvs ca 10 723.

I tablan nedan redovisas dels de skattade urvalsstorlekarna, dels det antal barn, födda 5, 15 eller 25 i någon månad 1948 eller 1953, som finns med i undersökningen. Detta urval benämns undersökningsurval.

Födelseår	Skattad urvalsstorlek	Undersökningsurvalet	Undersökningsurvalet i procent av det skattade urvalet
1948	12 166	11 950	98,2
1953	10 723	9 927	92,6

Att svarsfrekvensen var väsentligt lägre i 1966 års undersökning beror förmodligen på att man 1961 hade en längre insamlingsperiod för primäruppgifterna¹. SCBs insamling för 1966 års undersökning var inte tidsmässigt lika omfattande som för 1961 års undersökning och gav därför inte ett lika bra resultat.

För de individer som kom med i urvalet 1961 och 1966 har SCB årligen samlat in uppgifter från skolorna. SCB har således inte i materialet tagit med elever som var födda på urvalsdagarna, men för vilka SCB saknade de vid starten insamlade uppgifterna. Någon efterhandskomplettering av individer har således inte skett, även om detta i princip varit möjligt.

Det finns flera skäl till att undersökningsurvalet understiger den skattade urvalsstorleken. Följande kan nämnas:

- 1 Den inledande insamlingen av personuppgifter omfattande inte särskilda skolor för psykiskt och/eller fysiskt handikappade elever.

¹ A Rovito-Johansson "Individstatistikundersökningen 1966" Stencil 1968. Pedagogiska institutionen, Göteborg.

2 Vid genomgången av skolornas elevregister kan enstaka individer ha överhoppats. Dessutom kan elever som inte gick i åk 6 lättare ha förbisetts. En viss överrepresentation av elever i åk 6 föreligger därför¹. Både för elever i åk 6 och för elever i lägre respektive högre årskurser inom folkskola/grundskola/enhetsskola kan man anta att bortfallet (elever som överhoppats eller glömts) är slumpmässigt. Dvs några väsentliga skillnader torde inte föreligga mellan de "glömda" normalåriga eleverna och normalåriga elever i registret, samma sak gäller de över och underåriga "glömda" eleverna och deras respektive grupp i registret.

3 Elever som invandrat till Sverige året närmast före undersökningarnas uppläggningsår har eventuellt av skolorna uteslutits från att medverka i en undersökning av detta slag. Materialet antas därför inte vara representativt vad avser invandrabarn.

4 I undersökningen saknas rimligtvis också en liten grupp barn som ej vistades i Sverige men var kyrkobokförda (mantalsskrivna) i landet och därför ingår i befolkningsstatistiken för 1960 och 1965 (gäller t ex barn till svenska diplomater).

I efterhand är det inte möjligt att utifrån befintliga material närmare analysera bortfallet (inga dataregister har påträffats som enkelt skulle kunna ge fullständiga förteckningar över alla i hela befolkningen 1960 eller 1965 födda 5, 15 eller 25 i någon månad aktuellt år). Det kan emellertid konstateras att individbortfallet uppgår till 1,8 procent för födda 1948 och 7,4 procent för födda 1953 (se ovanstående tablå). För dessa individer finns inga uppgifter i registret.

I registret finns individer med så få uppgifter att de knappast kan medtagas i någon annan form av analyser än möjligen bortfallsanalyser. Detta innebär att dessa individer bör medtagas då en bedömning görs av individbortfallets storlek, som således är något större än de nyss angivna procenttalen. För att kunna bedömma omfattningen härav har bortfallet studerats för några uppgifter som bedömts vara så viktiga att om ingen av dem föreligger för en individ kan individen sägas vara ointressant ur analysynpunkt och därför tas med i beräkningen av individbortfallets storlek. Dessa uppgifter är standardprovresultat, testresultat och den sociala bakgrunden representerad av faderns yrke och utbildning. (I detta sammanhang bör erinras om att för de av pedagogiska institutionen i Göteborg insamlade uppgifterna gäller att om flera uppgifter saknas är det troligt att även resterande uppgifter saknas eftersom alla uppgifter är insamlade vid ett tillfälle och genom provhäftet.) Av tabell 1 och 2 framgår att det maximalt kan vara 4,0 procent av födda 1948 och 3,7 procent av födda 1953 som saknar samtliga dessa uppgifter. I praktiken torde det inte vara mer än 0,5 - 2,0 procent som saknar alla dessa uppgifter. En manuell kontroll av en del (1/12 av eleverna) av materialet visade nämligen att ca 0,7 procent bland födda 1948 och 1,6 procent bland födda 1953 saknade alla tre uppgifterna, medan 11,6 respektive 4,7 saknar testresultat och standardprov och 0,6 respektive 6,5 procent saknar testresultat och faderns yrke/utbildning.

Det totala bortfallet, inklusive de individer i registret som inte har någon av de tre ovan angivna uppgifterna, torde således kunna uppskattas till 2,5 procent för födda 1948 och 9,0 procent för födda 1953.

1) Svensson "Sociala och regionala faktorerers samband med över och underrepresentation i skolarbetet". Stencil Pedagogiska institutionen i Göteborg 1964.

Tabell 1 ELEVER FÖDDA 1948 FÖR VILKA UPPGIFT OM STANDARD-PROV, TESTRESULTAT SAMT FADERNS YRKE OCH UTBILDNING FÖRELIGGER ELLER SAKNAS

Uppgift	Antal indivi- der vilka kan ha uppgiften	Individer för vilka uppgift			
		föreligger		saknas	
		Antal	%	Antal	%
Standardprov ¹					
Läsning	11 950	9 297	77,8	2 653	22,2
Skrivning	11 950	9 296	77,8	2 654	22,2
Räkning	11 950	9 295	77,8	2 655	22,2
Engelska	11 950	8 779	73,5	3 171	26,5
Testresultat	11 950	10 560	88,4	1 390	11,6
Faders yrke	11 950	11 353	95,0	597	5,0
" utbildning	11 950	11 472	96,0	478	4,0

1) Endast elever i åk 6 i folkskola/enhetsskola deltog i proverna. För dessa är bortfallet 4 %

Tabell 2 ELEVER FÖDDA 1953 FÖR VILKA UPPGIFT OM STANDARD-PROV, TESTRESULTAT SAMT FADERNS YRKE OCH UTBILDNING FÖRELIGGER ELLER SAKNAS

Uppgift	Antal indivi- der vilka kan ha uppgiften	Individer för vilka uppgift			
		föreligger		saknas	
		Antal	%	Antal	%
Standardprov ¹					
Svenska ²	8 150	6 678	81,9	1 472	18,1
Läsning ²	1 777	1 550	87,2	227	12,7
Skrivning ²	1 777	1 550	87,2	227	12,7
Räkning	9 927	8 228	82,9	1 699	17,1
Engelska	9 927	8 228	82,9	1 699	17,1
Testresultat	9 927	9 418	94,9	509	5,1
Faders yrke	9 927	9 454	95,2	473	4,8
" utbildning	9 927	9 560	96,3	367	3,7

1) Endast elever i åk 6 i folkskola och grundskola deltog i proven. För dessa elever är bortfallet ca 11 %.

2) I grundskolan gavs ett prov i svenska, i folkskolan två prov, ett i läsning och ett i skrivning. I siffrorna för läsning och skrivning redovisas endast de elever som gick i folkskola. Siffrorna för övriga prov avser även elever inom de skolformer där provet ej gavs.

6.4 DET PARTIELLA BORTFALLET

6.4.1 Bortfallet av enskilda uppgifter

I föregående avsnitt diskuterades orsakerna till individbortfallet. Dessa har även förorsakat en del av det partiella bortfallet (dvs bortfallet av enstaka uppgifter). I tabellerna 3 och 4 redovisas för några typer av uppgifter hur många av de i registret ingående individerna som har eller saknar dessa uppgifter. (De i tabellerna redovisade uppgifterna beskrivs närmare i bilaga 1.) Att uppgiften anges föreligga innebär dock inte alltid att uppgifterna är fullständiga. Dock torde, i de flesta fall, eleven om han besvarat någon fråga även besvarat övriga frågor då alla prov gavs i ett häfte vid ett tillfälle. Dvs bortfallet för en enskild fråga rörande t ex fritiden kan således vara större än vad som anges i tabellerna 1-4.

Det partiella bortfallet för de i tabellerna 1 till 4 angivna uppgifterna varierar mellan 4 och 16 procent (av antalet elever i registret). Bortfallet för standardprovet, som bara elever i åk 6 i folkskola, enhetsskola och grundskola skall ha genomgått, är som framgår av fotnot till tabellerna 1 och 2 för elever födda 1948 4 procent och för födda 1953 11 procent.

Av tabellerna 3 och 4 framgår vidare att bortfallet genomgående är högre för födda 1948 än för födda 1953. Detta gäller även de bakgrundsuppgifter som insamlats av pedagogiska institutionen i Göteborg, vilka redovisas i tabell 1 och 2.

Som framgår av avsnitt 6.3 är individbortfallet mindre för födda 1948 än födda 1953. Detta beror i första hand på att SCBs insamling av bakgrundsuppgifter 1960/61 gav ett bättre resultat än 1965/66. Således finns i registret för födda 1948 fler elever som enbart har de av SCB insamlade bakgrundsuppgifterna än i registret för födda 1953. Detta medför att det i tabellerna redovisade bortfallet för de av pedagogiska institutionen i Göteborg insamlade uppgifterna blir större för födda 1948 än för födda 1953 vid procentberäkning med antal elever i registret som nämnare.

I tabell 5 redovisas antalet elever som saknar vissa uppgifter i procent av de skattade urvalsstorlekarna (se avsnitt 6.3). Som syns minskar skillnaderna mellan födda 1948 och födda 1953 i fråga om bortfallsprocent för olika bakgrundsuppgifter när bortfallet räknas på detta sätt. Detta gäller dock ej de av SCB insamlade uppgifterna om faderns yrke och utbildning. Detta förklaras av skillnaderna i individbortfallet.

Tabell 3 ELEVER BLAND FÖDDA 1948 FÖR VILKA VISSA BAKGRUNDSUPPGIFTER FÖRELIGGER ELLER SAKNAS

Uppgifter gällande	Antal individer vilka kan ha uppgiften	Individer för vilka uppgiften			
		föreligger		saknas	
		Antal	%	Antal	%
Planer	11 950	10 509	87,9	1 441	12,1
Fritid	11 950	10 549	88,3	1 401	11,7
Sysselsättning	11 950	10 043	84,0	1 907	16,0
Skolan	11 950	10 560	88,4	1 390	11,6

Tabell 4 ELEVER BLAND FÖDDA 1953 FÖR VILKA VISSA BAKGRUNDSUPPGIFTER FÖRELIGGER ELLER SAKNAS

Uppgifter gällande	Antal individer vilka kan ha uppgiften	Individer för vilka uppgiften			
		föreligger		saknas	
		Antal	%	Antal	%
Planer	9 927	9 408	94,8	519	5,2
Fritid	9 927	9 408	94,8	519	5,2
Sysselsättning	9 927	9 371	94,4	556	5,6
Skolan	9 927	9 280	93,5	647	6,5

Tabell 5 · ELEVER FÖDDA 1948 OCH 1953 SOM SAKNAR
VISSA BAKGRUNDSUPPGIFTER. PROCENT AV
DEN SKATTADE URVALSSTORLEKEN FÖR
RESPEKTIVE ÅRGÅNG

Uppgifter gällande	Procent individer för vilka uppgift saknas	
	födda 1948	födda 1953
Standardprov		
Svenska		23,3 ¹
Läsning	23,6	
Skrivning	23,6	
Räkning	23,6	23,3
Engelska	27,8	23,3
Testresultat	13,2	12,2
Faders - yrke	6,7	11,8
- utbildning	5,7	11,8
Planer	13,6	12,3
Fritid	13,3	12,3
Sysselsättning	17,5	12,6
Skolan	13,2	13,5

1) I grundskolan gavs ett prov i svenska, i folkskolan två prov, ett i läsning och ett i skrivning. I siffran för svenska ingår i denna tabell även de elever (227 st) i folkskolan som saknade uppgiften (se tabell 2).

6.4.2 Bortfall av årsposter

I tabell 6 och 7 visas för hur stor del av undersökningsurvalet som uppgifter föreligger för de olika läsåren. Att en elev har uppgifter ett visst läsår har definierats som att uppgift om skolform föreligger. Detta medför att elever som slutat skolan under läsåret kan ingå, utan att t ex uppgiften om betyg föreligger. För att kunna bedöma exakt hur många elever som har fullständig information i läsårsuppgiften fordras en speciell undersökning av variablerna skolform, betyg, årskurs och avbrutna studier, detta ligger utanför syftet med denna promemoria och måste granskas i en speciell analys. Det är emellertid inte möjligt att utifrån dessa tabeller bedöma för hur många elever som avsaknaden av en årspost innebär ett faktiskt studieuppehåll eller om uppgifterna för läsåret inte rapporterats till SCB. För att få en uppfattning om bortfallets storlek har en jämförelse gjorts med andelen studerande bland födda 1948 och 1953 enligt SCBs statistik över elevernas ålder. Materialet har hämtats ur Statistiska meddelanden serie U 1961:15, 1964:13, 1968:15, 1970:20 och 1973:30 (uppgifter om elevernas ålder har endast insamlats vart tredje år med början hösten 1960).

Jämförelserna har gjorts på två olika sätt. Uppgifterna i de Statistiska meddelandena har jämförts

- dels med andelen elever i registret som har årspost för ett visst läsår enligt tabell 6 och 7 (i detta fall har även en uppdelning på olika skolformer gjorts i tabellerna 8 och 9)
- dels med andelen elever som har årspost för ett visst läsår eller senare, dvs elever som senare läsår har minst en årspost har medräknats.

De två årgångarna födda 1948 och 1953 blir vid dessa jämförelser ej direkt jämförbara, eftersom de inte omfattar uppgifter för samma åldersår för de två urvalen - se figur 1 och 2. För födda 1948 görs den första jämförelsen uppläggningsåret, medan för födda 1953 den första jämförelsen avser året efter uppläggningsåret.

Tabell 6 ELEVER FÖDDA 1948 FÖR VILKA
ÅRSPOST FÖRELIGGER¹

	Antal	i procent av an- talet 1960/61
1960/61	11 950	100,0
1961/62	11 071	92,6
1962/63	9 503	79,5
1963/64	7 186	60,1
1964/65	4 788	40,1
1965/66	4 109	34,4
1966/67	3 463	29,0
1967/68	2 028	17,0
1968/69	329	2,8

Tabell 7 ELEVER FÖDDA 1953 FÖR VILKA
ÅRSPOST FÖRELIGGER¹

	Antal	i procent av an- talet 1965/66
1965/66	9 927	100,0
1966/67	9 768	98,4
1967/68	9 643	97,1
1968/69	8 873	89,4
1969/70	6 290	63,4
1970/71	5 106	51,4
1971/72	3 503	35,3
1972/73	891	9,0
1973/74	209	2,1

1) Att en årspost föreligger innebär att för detta läsår finns uppgiften om skolform angiven, övriga uppgifter kan saknas.

Födda 1948 har som framgår av figur 1 och tabell 8 ett större bortfall läsåret 1963/64 än läsåret 1966/67, vid en jämförelse med SCBs åldersstatistik. Detta förhållande torde förklaras av den komplettering som gjordes vid uppgiftsinsamlingen 1965/66 (se avsnitt 4.2). Födda 1953 har inte någon motsvarande förbättring av kvalitén mot slutet av insamlingsperioden, då den komplettering som gjordes för denna årgång inte gav ett sådant resultat att detta medförde någon mätbar förbättring av kvalitén.

De bägge årgångarna skiljer sig också beträffande vilka skolformer som svarar för den största delen av bortfallet. Födda 1948 har ett bortfall 1963/64 som till lite över hälften består av bortfall av uppgifter från folkskolan och enhetsskolan och till en fjärdedel av uppgifter från yrkesskolan. Det relativt stora bortfallet för folkskolan och enhetsskolan behöver inte nödvändigtvis vara en så stor kvalitetsförsämring då andelen "luckor" (elever utan läsårsuppgift detta läsår som senare återkommer med minst en läsårsuppgift) är relativt högt. Även för läsåret 1966/67 är andelen luckor större än andelen elever med läsårsuppgift. Många av de elever som återkom torde vara sådana som 1963/64 saknar uppgift och gick i folkskola eller enhetsskola (se även figurerna 3 och 4). De övriga läsåren är bortfallet jämnt fördelat över alla skolformer.

Födda 1953 har en jämnare fördelning av bortfallet under insamlingsperiodens början och mitt men mot slutet, läsåret 1972/73, svarar "fackskolan"¹ för nästan hela bortfallet jämfört med åldersstatistikens fördelning (jmf tabell 9).

1) Med fackskola jämställs, vid jämförelsen, gymnasieskolans 2-åriga linjer och specialkurser.